

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Konferencja "Transformation of old industrial regions as a sociological problem" : Porąbka-Kozubnik, 26-28, październik 1993

Author: Andrzej Niesporek

Citation style: Niesporek Andrzej. (1994). Konferencja "Transformation of old industrial regions as a sociological problem" : Porąbka-Kozubnik, 26-28, październik 1993. "Studia Socjologiczne" (Nr 1 (1994), s. 141-144).

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Konferencja
Transformation of Old Industrial Regions
as a Sociological Problem
Porąbka-Kozubnik, 26–28 październik 1993

W dniach 26 – 28 października 1993 roku w Porąbce-Kozubniku odbyła się międzynarodowa konferencja socjologiczna pt. „Transformacja starych regionów przemysłowych jako problem socjologiczny” (Transformation of Old Industrial Regions as a Sociological Problem). Organizatorami konferencji były: Instytut Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Sekcja Socjologii Miasta Polskiego Towarzystwa Socjologicznego oraz Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego Uniwersytetu Warszawskiego, naukowym koordynatorem była profesor Kazimiera Wódcz. Konferencja, prowadzona w języku angielskim, zgromadziła 40 socjologów z Polski, Republiki Federalnej Niemiec, Wielkiej Brytanii, Holandii oraz Republiki Czeskiej.

Jej tematyka ściśle wiąże się z dokonującą się w Polsce transformacją ustrojową, widzianą w perspektywie jej wpływu na przeobrażenia starych regionów przemysłowych. Pełna odpowiedź na często dramatyczne wyzwania, przed jakimi współcześnie stoją regiony starego przemysłu w Polsce, wymaga pogłębionych studiów różnych aspektów procesów transformacji starych i zdezastrowanych regionów. Konferencja służyła analizie najbardziej istotnych problemów związanych z przemianami w tych regionach widzianymi w perspektywie socjologicznej. Uczestnicy przedyskutowali zarówno teoretyczne, jak i praktyczne aspekty omawianego problemu. Międzynarodowy charakter konferencji pozwolił na porównanie dróg rozwojowych regionów starego przemysłu w Polsce oraz w krajach Europy Zachodniej. Jej praktycznym efektem jest ugruntowanie trwałej współpracy socjologów z Polski, Niemiec oraz Republiki Czeskiej, która zaowocuje wspólną organizacją następnych konferencji poświęconych podobnej problematyce.

Obrady konferencji toczyły się zarówno w trakcie posiedzeń plenarnych, jak i w obrębie trzech grup roboczych podejmujących główne aspekty omawianego procesu transformacji, odpowiednio: aspekt kulturowy, ekonomiczny oraz urbanizacyjny i ekologiczny. W czasie konferencji zorganizowano również obrady okrągłego stołu poświęcone studium przypadku procesów transformacji konkretnych regionów starego przemysłu w Polsce i w krajach Europy Zachodniej. Łącznie w ciągu trzech dni przedstawiono 30 referatów.

Obrady plenarne poświęcone były przede wszystkim bardziej ogólnym, teoretycznym problemom transformacji systemowej oraz miejsca i roli w tym procesie przekształceń starych zdezastrowanych regionów przemysłowych.

W wystąpieniu inauguracyjnym obrady K. Krzysztofek („Culture and Market. Problem of Adaptation”) wskazał na wielość czynników wpływają-

cych na transformację regionów starego przemysłu. Do czynników najczęściej branych pod uwagę w analizie procesów transformacji autor zaliczył między innymi: rozwój technologiczny, system bankowy, poziom inwestycji, edukację, zatrudnienie, poziom bezrobocia itp. Rola wymienionych i podobnych im, podlegających pomiarowi, czynników procesu transformacji daje się w miarę szybko określić. Z tego powodu stają się one głównym i często jedynym przedmiotem zainteresowania analityków przemian i restrukturyzacji zarówno w skali makrosystemowej, jak i regionalnej. Analizy te pomijają zupełnie nie podlegające pomiarowi kulturowe parametry transformacji. Wystąpienie K. Krzysztofka w całości poświęcone było analizie roli procesu adaptacji kulturowej jako istotnego czynnika procesu transformacji.

B. Hamm („Sustainable Development – New Tasks for Urban Social Science”) w swoim wystąpieniu przestrzegał przed analizowaniem procesów przemian w Europie Środkowo-Wschodniej w oderwaniu od procesów rozwoju społeczeństwa globalnego. Przed iluzją szybkiego i prostego powielania dróg rozwoju krajów Europy Zachodniej w drodze do osiągnięcia podobnego im poziomu. Transformacje krajów postkomunistycznych widziane w perspektywie globalnego rozwoju z uwzględnieniem ich relacji z krajami wysoko rozwiniętego kapitalizmu oraz trendami kryzysowymi obecnymi wśród tych ostatnich, skłaniają raczej do poszukiwania nowych dróg rozwoju z uwzględnieniem doświadczeń historycznych zarówno zachodniej, jak i wschodniej części Europy.

Obszernej i bardzo szczegółowej analizie procesów transformacji systemowej w Polsce poświęcone było wystąpienie G. Gorzelaka („Regional Patterns of Polish Transformation, 1990–2005”). Obejmowało ono analizę podstawowych składników transformacji, w tym przekształcenia demograficzne, produktu narodowego, rynku pracy, z uwzględnieniem zróżnicowania jego poziomu kwalifikacyjnego, procesów ekonomicznej restrukturyzacji, prywatyzacji, udziału kapitału zagranicznego, a także problematyki transportu i środowiska naturalnego. Zaletą wystąpienia G. Gorzelaka była szczegółowa analiza regionalnych zróżnicowań procesu transformacji w obrębie wszystkich wymienionych składników. Autor określił ponadto regionalne uwarunkowania procesów dalszej transformacji wskazując na właściwe dla poszczególnych regionów potencjalne możliwości przekształceń. Sformułował listę regionów różniących się między sobą potencjałem transformacyjnym.

A. Gijswijt („The Environmental Issue: Prisoners’ Dilemmas and Problem Solving Strategies”) przedstawił problemy związane z funkcjonowaniem różnych poziomów systemu ekonomicznego i politycznego (od indywidualnych konsumentów i obywateli począwszy poprzez różne poziomy firm i korporacji, na ekonomicznych i politycznych organizacjach państwowych kończąc), w związku z rozwojem międzynarodowego, globalnego politycznego i ekonomicznego uzależnienia gospodarki i polityki narodowej.

W. Strubelt („The New Germany an Old Industrial Country?”) z kolei korzystając z bardzo szczegółowych danych statystycznych przedstawił dysproporcje w poziomie rozwoju ekonomicznego i cywilizacyjnego zachodniej i wschodniej części Niemiec.

Zasadnicze dyskusje odbywały się na forum trzech podstawowych grup roboczych. W grupie pierwszej dyskutowano przede wszystkim nad polityczno-społecznymi aspektami procesu transformacji: K. Herbst: „Regional Strategy of Transformation in a Municipal Policy”, Z. Rykiel: „The Territorial Organization of Industrial Regions. The Case of Upper Silesia”, D. Byrne: „The Problem of Organizing the Disorganized: The Role of Community Work in De-industrialized Localities and Regions”, G. Vogt: „Supra-Regional Planning and Regional Associations as Instruments to Cope with Crises in „Coal-Steel-Regions”. Podejmowano także problematykę kulturowych składników procesu transformacji: A. Bartoszek: „Salary System as a Culture Element of Socio-Economic Transformation”, jak również bardziej ogólne teoretyczne problemy: S. Nurek: „Transformation of Old Industrial Regions as a Social Drama: A Sociological Conceptual Analysis”, A. Niesporek: „The Concept of Transformation in the Systems Theory of Evolution”.

W grupie drugiej zajmowano się społeczno-ekonomicznymi aspektami procesu transformacji. Podejmowano przede wszystkim szczegółowe problemy dotyczące przekształceń konkretnych regionów przemysłowych: R. Stierand: „Structural Change in a Former Lignite Mining Area”, S. Kabisch: „The Decline of the Coal and Energy Sector in the Region of Leipzig and its Effects on Regional Development”, T. Rommelspacher: „1958–1993: 35 Years of Structural Change in the Ruhr Area”, W. Jacher: „Social Barriers and Dilemmas of Privatizing and Restructuring Activities in the Enterprises of District of Katowice”, W. Błasiak, T. Nawrocki, M.S. Szczepański: „Upper Silesia 2005. The Restructuring Scenario”, B. Klimiński: „Workers Attitude to the New Economic Organization. The Case of FSM Tychy”. Wśród referatów wygłoszonych w tej grupie znalazły się również wystąpienia podejmujące problematykę transformacji w sposób bardziej ogólny: A. Kiepas: „The Role of Technology Assessment in the Process of Social Transformation”, Z.A. Żechowski: „Transformation or Decay?”

W grupie trzeciej dyskutowano nad urbanistycznymi i ekologicznymi aspektami transformacji: L. Frąckiewicz: „Indigence Syndrome in Silesian Towns”, K. Czekał: „Social Disorganization in the Industrial Town Under Transformation”, B. Hunger: „Social Problems and Urban Perspectives of Big Post-War Residential Areas in Old East German Industrial Regions”, J. Wódcz: „Young Inhabitants of Upper Silesia on Ecological Threats and Future”, M. Juda, M. Zralek: „The Chances of Implementation of the DSQ (Development Social des Quartiers)”, P. Zowisło: „The Idea of Bioregionalism”.

Bardzo interesująco przebiegała dyskusja w trakcie obrad „okrągłego stołu” (Transformations in Old Industrial Regions. Case Studies). W swoim wy-

stąpieniu D. Smith („The Case of the West Midlands: Tradition and Innovation in Birmingham”) analizując uwarunkowania procesu rozwoju przemysłowego regionu West Midlands (szczególnie zaś samego Birmingham) przedstawił je w szerokiej perspektywie teoretycznej analizy rozwoju systemu kapitalistycznego. Określił sześć podstawowych czynników procesu rozwoju kapitalizmu. Są to: poziom industrializacji (pierwsza, druga i trzecia rewolucja przemysłowa), cykliczny charakter (koniunktura, recesja), poziom rozwoju instytucjonalnego (w tym rozwój systemu biurokracji państwowej), formy powiązań różnych poziomów systemu społeczno-ekonomicznego, procesy formowania się struktury klasowej oraz „sama historia” tj. każdorazowe zmiany określające perspektywę dalszych zmian (zamykając pewne drogi rozwoju, otwierając inne). Analizując proces formowania się regionu przemysłowego West Midlands D. Smith zastosował niezwykle płodne teoretycznie podejście właściwe socjologii historycznej.

Omawiając problemy restrukturyzacji w rejonie Łodzi J. Kulpińska („Social Problems in Restructuring the City of Łódź”) podkreśliła, iż proces restrukturyzacji ma nie tylko wymiar ekonomiczny, lecz także społeczny. Restrukturyzacja będąc celowym, planowym działaniem zawiera również elementy procesów spontanicznych, w tym procesów społecznych, które mogą i powinny być przewidywane. Do społecznych komponentów procesu restrukturyzacji Autorka zalicza skłonności, dążenia, motywacje i zdolności do podjęcia wyzwań stwarzanych przez proces zmian. Prezentując szczegóły procesu restrukturyzacji regionu miasta Łodzi J. Kulpińska zwraca uwagę na konieczność odejścia od monoprzemysłowego charakteru miasta. Restrukturyzacja, jeśli ma przynieść istotne i pożądane zmiany prowadzić musi nie tylko do zmian w funkcjonowaniu dominującego przemysłu włókienniczego, lecz przede wszystkim do stworzenia alternatywnych wobec niego form działalności gospodarczej (usługi). Proponowany sposób restrukturyzacji winien być efektem strategii uwzględniającej wieloaspektowość procesu zmian, w którym na równi bierze się pod uwagę ekonomiczne i społeczne jego składowe.

W swoim wystąpieniu K. Wódz („The Process of Marginalization of the Traditional Workers' Communities in Upper Silesia”) podejmując problematykę restrukturyzacji regionu Górnego Śląska zwraca uwagę na – niestety rzadko podejmowane – zagadnienie jej społeczno-kulturowych uwarunkowań i ograniczeń. Zaletą prezentowanej analizy jest szeroka, historyczna perspektywa pozwalająca pełniej opisać i wyjaśnić współczesne uwarunkowania procesów zmian, a także możliwe ich społeczno-kulturowe skutki. Odwołując się do historycznych uwarunkowań „społecznego świata” tradycyjnych (tj. związanych z górnictwem i hutnictwem) społeczności pracowniczych Autorka pokazała wynikające z niego trudności w adaptacji do zmian wymuszanych procesem transformacji systemowej. Tradycja zamiast być źródłem mobilizacji dla podejmowania wyzwań modernizacyjnych w określonych warunkach może stać się

na Śląsku źródłem postaw odrzucających zmiany. W efekcie niezdolne do adaptacji, kultywujące tradycję społeczności pracownicze mogą podlegać procesom społecznej marginalizacji.

W ostatnim z prezentowanych tekstów W. Siebel („The International Building Exhibition Emscher-Park [IBA]”) przedstawił szczegóły zainicjowanego w 1989 roku projektu renowacji północnej części Regionu Ruhry. Podlegający renowacji region obejmuje 803 km² i jest zamieszkały przez ponad 2 mln ludzi. W jego obrębie znajduje się 17 dużych miast (od Duisburgu do Dortmundu). Na renowację tego, będącego rdzeniem niemieckiego przemysłu ciężkiego, regionu do roku 1995 przeznaczony jest około 3 bilionów marek.

Andrzej Niesporek